

Jaarverslag 2025

Zicht op het verleden,
blik op de toekomst.

Naar
inhoud ►►

Inhoud

Kennisdag 2025

Het thema van onze kennisdag 2025: Zicht op het verleden, blik op de toekomst. Daarvoor was Harderwijk een perfecte gastlocatie!

Historisch onderzoek: een prachtige basis voor oplossingen van nu

Historisch geograaf en landschapshistoricus Elyze Storms-Smeets werkt bij ons én werd in 2025 geïnstalleerd als bijzonder hoogleraar Gelderse Geschiedenis aan de Radboud Universiteit. Op de kennisdag 2025 gaf zij een inkijk in eerder en lopend onderzoek naar geschiedenis, landschap en erfgoed.

- 4 Voorwoord door
voorzitter Jan Markink
- 5 Voorwoord door
directeur Renée Koning
- 6 Onze missie in praktijk
- 7 Wat doen wij en
hoe werken wij?

- 8 Bouwen
- 10 Landschap en stedenbouw
- 12 Erfgoed
- 16 Inspanningen en
resultaten 2025
- 38 Bestuur en organisatie

Onderzoek zuidelijke Veluweflank

Bij het toekomstbestendig maken van ons watersysteem kunnen we veel leren van hoe onze voorgangers werkten en 'leefden' met water.

29

Bron: pdok

33

Bron: Ridge

Een plek met geschiedenis én toekomst: Nieuw Vrijland

Aan de rand van Oosterbeek ontstaat een eigentijdse woonplek die het verleden eert en volop ruimte biedt voor het leven anno nu.

Historie laten leven in nieuwe plannen

Voormalig sanatorium Dekkerswald wordt een moderne woonbuurt. En dat gebeurt met respect voor de historie van het bijzondere gebouw en de omgeving.

34

Bron: wUrick

Voorzitter Jan Markink

Voorzitter Jan Markink richt de blik vol vertrouwen op de toekomst

Voorzitter Jan Markink deelt een groot compliment uit aan de medewerkers van Gelders Genootschap. “Er was in 2025 niet alleen veel vraag naar onze diensten. Gemeenten waarderen ons werk voor de schoonheid van stad en land als heel goed.”

“We moeten heel wat inpassen in ons volle land. Onze gemeenten realiseren zich goed hoe belangrijk het is dat zij zorgvuldig afwegen hoe zij met die complexe puzzel omgaan”, merkt Jan Markink. “Gelders Genootschap zorgt voor de deskundigheid die daarvoor nodig is. Gemeenten wisten ons in 2025 goed te vinden en maakten volop gebruik van onze expertise.”

De vele opdrachten maakten dat 2025 ook financieel een goed jaar was voor Gelders Genootschap. “Wij zijn een vereniging zonder winstoogmerk, maar natuurlijk is continuïteit belangrijk.” Dat geldt zeker ook voor het op peil houden van de expertise die we in huis hebben. Ook dat lukt na het vertrek van een aantal

gewaardeerde ‘pensionado’s’ gelukkig goed, merkt de voorzitter. “Gelders Genootschap staat als aantrekkelijk werkgever op de kaart. Nieuw talent wil graag bij ons werken.”

In 2024 ondertekende Gelders Genootschap een intentieverklaring met erfgoedorganisaties Monumentenwacht Gelderland en Gelders Restauratie Centrum. Op basis daarvan zijn in 2025 gesprekken gevoerd over verdergaande samenwerking. “We kunnen alle erfgoedkennis efficiënt bundelen en samen een totaalpakket bieden”, licht Jan kort toe. “Wij nemen onze leden en ook de Ondernemingsraad goed mee in de verkenning en hopen die eind 2026 af te ronden.”

Meer veranderingen zijn op komst: directeur Renée Koning neemt op 1 juli 2026 afscheid van Gelders Genootschap en na de raadsverkiezingen van 2026 kan het bestuur van samenstelling veranderen door wijzigingen in gemeentebesturen. “Ons bureau staat stevig, ik kijk vol vertrouwen uit naar de toekomst.”

Bestuur en organisatie

Vanaf pagina 36 in dit jaarverslag meer informatie over Bestuur en organisatie en de actuele samenstelling van het bestuur. Het streven is dat de verschillende regio's waarin Gelders Genootschap actief is, vertegenwoordigd zijn in het bestuur.

Met zicht op het verleden werken aan oplossingen voor morgen

Renée Koning
Directeur Gelders Genootschap

“

Als ik de foto's zie en de verhalen teruglees over onze kennisdag 2025 in Harderwijk, maken me die trots. Samen met gemeentelijke ambtenaren en bestuurders keken we naar oplossingen voor de ruimtelijke uitdagingen van vandaag en wat we kunnen leren van het verleden. Dat leverde een bruisende dag met veel inspiratie op! Ook dit jaarverslag staat in het thema van de kennisdag: Zicht op het verleden, blik op de toekomst.

Nu ik op 1 juli 2026 afscheid neem als directeur, ligt het voor de hand om in dit voorwoord kort terug te kijken op ruim tien jaar bij Gelders Genootschap. Het waren jaren waarin steeds duidelijker werd hoeveel we in dit volle land te doen hebben.

Woningbouw, energietransitie, aanpassingen aan het klimaat, omvorming van de landbouw: al die opgaven raken onze ruimtelijke kwaliteit. De gemeenten voor en met wie wij werken, moeten écht complexe puzzels leggen. Alleen of samen in een regio. Onze missie sinds onze oprichting in 1919 is nu misschien wel belangrijker dan ooit: behoud en ontwikkeling van de schoonheid van stad en land.

Persoonlijk vind ik het mooi dat we ons werk – ondersteund door de

Omgevingswet – steeds meer mét inwoners doen. We zien dat maatschappelijke waarden als participatie, inclusie, gezondheid, veiligheid en duurzaamheid vaker onderdeel worden van ruimtelijke plannen. En dat is toch waar het om gaat. Uiteindelijk krijgt ruimtelijke kwaliteit immers pas werkelijk betekenis in hoe die ervaren en beleefd wordt, door wie spelen, wonen, werken en recreëren in ons mooie Gelderland.

In dit jaarverslag doen we verslag van onze inspanningen en resultaten en delen ook artikelen, interviews en voorbeelden ter inspiratie. Blader, kijk en lees en ontdek hoe onze experts samen met medewerkers en bestuurders van onze ledengemeenten met zicht op het verleden werken aan oplossingen voor morgen!

Onze missie

Waar wij voor staan

“

“Wij staan voor de schoonheid van stad en land”

Wij staan voor de schoonheid van stad en land. Met een deskundige kijk op de waarden, kwaliteiten en eigenheid van gebouwen, landschappen, dorpen, steden en erfgoed, adviseren onze specialisten gemeenten in Gelderland, Flevoland en Noord-Limburg over het mooier maken van de (leef)omgeving voor hun inwoners.

Onze leefomgeving verandert. Verduurzaming, grootschalige woningbouw, klimaataanpassingen, leegstaand erfgoed en de omvorming van de landbouw: er komt veel af op stad en land. Wij helpen gemeenten plannen maken die ervoor zorgen dat het voor inwoners fijn wonen, werken en recreëren blijft.

Wij bundelen onze kennis over architectuur, landschap, stedenbouw en erfgoed. Samen bieden wij inzicht in de identiteit, kwaliteit en historie van een gebouw of gebied. Wij helpen gemeenten keuzes maken en zoeken samen naar kansen om de leefomgeving mooier te maken door nieuwe waarden toe te voegen aan ruimtelijke ontwikkelingen.

Wat wij doen

Wat doen wij en hoe werken wij?

Onze adviseurs werken vanuit de drie teams Bouwen, Landschap en stedenbouw en Erfgoed intensief met elkaar samen en benaderen ruimtelijke vraagstukken in samenhang.

Doordat we zoveel verschillende gemeenten en andere opdrachtgevers adviseren en ondersteunen, kunnen we óók delen wat elders goed werkt. Dat gaat niet alleen over inhoudelijk goede ruimtelijke oplossingen, maar ook over beleidsontwikkeling of de inrichting van werkprocessen. We organiseren netwerkbijeenkomsten, webinars, excursies en onze jaarlijkse kennisdag.

Onze architecten, stedenbouwers, 'landschappers' en erfgoedexperts trekken steeds meer samen op. Zo ontwikkelen wij onszelf als vaste huisadviseur van gemeenten die steeds beter en vaker integraal kan adviseren. Wij brengen onze kennis in cultuurhistorie, stedenbouw, landschap en architectuur in samenhang bij elkaar in onze (integrale) adviezen.

Bouwen

Als onafhankelijke experts adviseren wij colleges van burgemeester en wethouders over bouwplannen en toetsen die aan het gemeentelijk welstands- of omgevingsbeleid.

Graag denken we vroeg in de planvorming of beleidsontwikkeling mee, zodat we kunnen helpen om doordachte keuzes te maken die bijdragen aan de omgevingskwaliteit. Hoe helderder het omgevingsbeleid, hoe beter plannemakers dit kunnen vertalen in goed ontworpen gebouwen.

“

“De Omgevingswet zet in op goede omgevingskwaliteit als basis voor het welbevinden van inwoners. Wij werken met onze gemeenten steeds meer met dát perspectief als vertrekpunt.”

*Geert Jan Jonkhout,
teamleider Bouwen*

Adviseren onder de Omgevingswet in 2025

De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. Sommige gemeenten hebben hun omgevingsbeleid en omgevingsplan hier al helemaal op aangepast, andere zijn daar nog mee bezig.

In welke fase gemeenten ook zijn: wij adviseren en begeleiden ze graag bij het voorbereiden, maken en uitvoeren van ‘nieuw’ omgevingsbeleid en de veranderingen die dit met zich meebrengt. Zo hebben gemeenten onder de Omgevingswet meer mogelijkheden om zelf te bepalen waarvoor wel of geen bouwvergunning nodig is.

Ook komen er meer nieuwe toepassingen om snel(ler) te kunnen bouwen, zoals gestapelde systeembouw. Dit vergt anders kijken en is veelal lastiger in te passen met kwaliteit. Niet alle gemeenten hebben (in hun beleid) al zomaar een antwoord op deze ontwikkelingen.

 **Klik hier en lees
onze volledige
reactie op
STOER**

STOER

Ruimtelijke kwaliteit ontstaat niet in Den Haag

In 2025 presenteerde voormalig minister Mona Keijzer het programma STOER (Schrappen Tegenstrijdige en Overbodige Eisen en Regelgeving), bedoeld om meer vaart te maken met woningbouw.

Snelheid in bouwen is in zichzelf natuurlijk prima. Wij hebben wel kritiek geuit op het voorstel om ruimtelijke kwaliteitscriteria zoals welstand te schrappen. Dat deed ook de landelijke Federatie Ruimtelijke Kwaliteit waar wij lid van zijn.

Samen werken aan woningbouwopgave

Experts van Bouwen en Landschap en stedenbouw ondersteunen gemeente Rheden samen met een zogenoemde 'verdichtingsstudie'. Deze integrale benadering moet leiden tot een evenwichtige aanpak van nieuwbouw van duizenden woningen.

Eerder betrok Rheden inwoners, ondernemers en gebiedspartners bij het maken van een nieuwe omgevingsvisie die begin 2026 is vastgesteld. Rheden gaat 3 duizend nieuwe woningen bouwen en maakt ook ruimte voor meer groen, ontmoeting en ondernemen.

Uit onze reactie:

"Klopt het beeld wel dat welstand belemmerend werkt? In onze ervaring helpt vroegtijdige kwaliteitsadvisering plannen juist vooruit. Gemeentelijke adviescommissies zorgen vaak voor snellere procedures, doordat ze initiatiefnemers al in een vroeg stadium richting geven. Onze adviseurs denken mee vanaf het begin, voeren de dialoog en zoeken altijd naar de plus in een plan. Geen nee, maar hoe dan wél."

"Gemeenten hebben de vrijheid om hun beleid voor ruimtelijke kwaliteit naar eigen inzicht in te richten – en dat werkt. Op veel plekken is er een goede samenwerking tussen gemeentelijke kwaliteitsadviseurs, stedenbouwkundigen en ontwerpteams. Een landelijke richtlijn kan nooit de lokale context vervangen. Wat in Apeldoorn werkt, hoeft in Culemborg niet te passen. Ruimtelijke kwaliteit vraagt om gevoel, kennis van de plek, en samenwerking tussen partijen met hart voor de leefomgeving."

Landschap en stedenbouw

De transitie in energie en landbouw, verduurzaming, klimaatadaptatie, biodiversiteit en de vele woningen die er moeten komen: dit alles levert grote uitdagingen op voor dorpen, steden, landgoederen, buitenplaatsen en het landelijk gebied.

Met onze kennis over de ontstaansgeschiedenis en de culturele en ruimtelijke identiteit van een plek, landschap of regio, helpen wij gemeenten toekomstbestendige keuzes en passend omgevingsbeleid te maken. Wij reiken ideeën aan en helpen zo de leefomgeving mooier maken.

Leergang stedenbouw voor gemeente-professionals: klaar voor de toekomst

“

“In omgevingsvisies en -plannen zijn de ambities hoog. Gemeenten nemen hun kernkwaliteiten en identiteit als uitgangspunten voor toekomstige ontwikkelingen. Dat vinden wij natuurlijk goed nieuws!”

*Christel Steentjes, teamleider
Landschap & stedenbouw*

Met onze Leergang stedenbouw voor gemeente-professionals – ontwikkeld met Hogeschool Saxion – bieden we verbreding en verdieping voor integraal (samen) werken aan een leefomgeving met kwaliteit. De leergang bestaat uit theorie, lezingen, groepsopdrachten en praktisch casuswerk.

 [Klik hier en lees meer over de leergang](#)

Niet alleen tekst, ook 'plaatjes'

In toenemende mate verbeelden wij data in kaarten, andere (3D)-visualisaties en toegankelijke communicatiemiddelen. Dankzij gebruik van onder meer GIS en inzet van AI gaat dat steeds sneller en makkelijker. We onderzoeken als Gelders Genootschap breder wat AI kan betekenen om ons werk efficiënter te kunnen doen.

Handreiking omgevingskwaliteit komt eraan!

Met Team Ruimtelijke Kwaliteit Nederland werken we aan Bouwstenen Omgevingskwaliteit. Deze bouwstenen geven gemeenten handvatten om omgevingskwaliteit te verankeren in hun beleidscyclus en de omgevingsvisie, omgevingsplan, ruimtelijke programma's en beleidsregels.

Poster presenteert visie toegankelijk

In 2025 maakten we een visueel rapport over de ruimtelijke kwaliteit, cultuur-historische waarden en de toekomst van 's-Heerenberg als onderdeel van de nieuwe visie voor de historische binnenstad.

 [Klik hier en lees het artikel over de kracht van een visueel rapport](#)

Erfgoed

 Klik hier en lees dit artikel over zonnepanelen in historische binnensteden

Erfgoed vertelt het verhaal van onze omgevingsgeschiedenis. Dat verhaal helpt ons om ons te verbinden met onze buurt, dorp, stad en streek en om te genieten van onze omgeving.

Kostbaar erfgoed willen we behouden én toekomstgericht ontwikkelen, door te verduurzamen of er een nieuwe invulling voor te vinden. Wij helpen gemeenten hierbij door erfgoedwaarden te duiden en mee te denken over creatieve oplossingen om erfgoed te verbijzonderen. Ook begeleiden wij erfgoedtransformaties en ontwikkelen erfgoedbeleid.

“

“Niet alles per se behouden, maar erfgoed zien als ankerpunt, als basis voor nieuwe ontwikkelingen. Dat zie ik als een mooi toekomstbeeld.”

*Werner Weijkamp,
teamleider Erfgoed*

Gemeenten volop aan de slag met erfgoedbeleid

Veel gemeenten zijn bezig met het opstellen van erfgoedbeleid. Sommige doen dat voor het eerst, andere gemeenten vernieuwen hun erfgoedbeleid. Soms maken wij het erfgoedbeleid voor gemeenten zoals in 2025 voor Venray. We ontwikkelen het beleid ook wel samen.

Zo actualiseerden we het erfgoedbeleid van de gemeente Zevenaar samen met Erfgoed Gelderland en ambtenaren van de gemeente.

Een ander belangrijk thema bij het maken van erfgoedbeleid: participatie van inwoners. Hoe krijg je mensen echt betrokken bij erfgoed? Wat vinden zij belangrijk? Hoe ervaren en gebruiken zij erfgoed? Hoe geef je meerstemmigheid en inclusie ruimte? Hoe gebruikers erfgoed waarderen, willen we graag meenemen in ruimtelijke ontwikkelingen.

De Omgevingswet vraagt dat gemeenten ook aan de slag gaan met de omgeving van een monument. Dat is best een zoektocht merken wij. Wij adviseren hier natuurlijk graag over. Dat geldt ook voor verduurzaming van monumenten.

Erfgoed als basis voor nieuwe ontwikkeling

Wij benaderen erfgoed niet alleen als iets 'uit het verleden', maar kijken juist naar hoe je erfgoed kunt inzetten als belangrijke bouwsteen voor toekomstige ontwikkeling. Dit dragen wij ook uit in ons werk. Wij stimuleren gemeenten om erfgoed aan het begin van ruimtelijke ontwikkeling als basis mee te nemen en te kijken hoe je erfgoed meerwaarde kunt geven.

Klik hier en lees over de handreiking omgeving van een monument

Klik hier en lees over inclusiviteit bij erfgoedparticipatie

Samenwerkingsverband Cultuurhistorie Gelderland

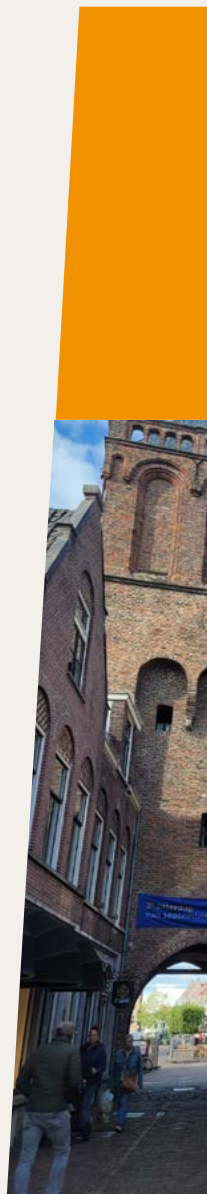
Samen met Monumentenwacht Gelderland voeren wij de activiteiten uit voor Samenwerkingsverband Cultuurhistorie Gelderland (SCG). SCG ondersteunt Gelderse gemeenten bij de ontwikkeling en uitvoering van hun cultuurhistorisch beleid.

In SCG werken we samen met provincie Gelderland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Vereniging Nederlandse Gemeenten. We werken ook steeds meer samen met andere partners in de Gelderse Erfgoed Alliantie (GEA).

Wij zijn er voor alle ambtenaren en bestuurders van gemeenten die te maken hebben met erfgoed. Wij organiseren netwerk- en themabijeenkomsten, cursussen, webinars en excursies. Ook kun je bij ons terecht voor alle vragen over cultuurhistorisch beleid.

Elke twee weken is er het Planoverleg Cultuurhistorie Gelderland, waar gemeenten ingrijpende plannen voor rijksmonumenten tijdig kunnen afstemmen met de samenwerkende partners van het SCG. We doen dat vaak op de locatie waar het over gaat.

Vanuit SCG verzorgen wij het secretariaat van de Gelderse Erfgoedalliantie en bevorderen wij waar mogelijk de samenwerking tussen alle Gelderse erfgoedorganisaties.

Samen sterk voor Gelders erfgoed!

In 2025 hebben we extra geïnvesteerd in de samenwerking met andere erfgoedorganisaties in de Gelderse Erfgoed Alliantie. Vanuit eigen kracht en expertise kunnen we samen (efficiënter) meer bereiken voor het Gelderse erfgoed.

 Klik hier voor SCG-alle info en diensten en de brochure

Met en voor jonge erfgoedzorgers bouwen we aan het netwerk SCG Jong. We ontmoeten elkaar op bijzondere locaties in Gelderland. Doel van het netwerk: de wondere wereld van erfgoedzorg verder verkennen met elkaar, praktijkervaringen delen en actuele erfgoedthema's verdiepen. Natuurlijk is er ter afsluiting altijd een gezellige borrel.

Samenwerkingspartners

Gelders Genootschap is lid van het Team Ruimtelijke Kwaliteit Nederland, waarin we met collega-organisaties en de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit samenwerken. Door onze krachten te bundelen, kunnen we gebruikmaken van elkaars deskundigheid en gezamenlijke, landelijke projecten en onderzoeken uitvoeren.

- Andere samenwerkingspartners zijn onder meer Landschapsbeheer Gelderland, Monumentenwacht Gelderland, Gelders Erfgoed, Geldersch Landschap en Kasteelen en het tijdschrift Monumentaal.
- In 2024 zijn we gesprekken gestart met een aantal andere Gelderse erfgoedorganisaties – dit leidde begin 2025 tot een intentieverklaring om de kansen voor verdergaande samenwerking verder te verkennen.

Inspanningen en resultaten 2025

Zicht op het verleden, blik op de toekomst

Woningbouw, klimaatadaptatie en de inrichting van het landelijk gebied: dat zijn urgente en actuele opgaven waar we met gemeenten en andere opdrachtgevers aan werken.

Ook in het verleden werd met deze thema's geworsteld. Denk aan wederopbouw, eerdere woningnood en waterbeheer dat al eeuwen op onze agenda staat. Wat kunnen wij vandaag meenemen uit die ervaringen?

In dit themadeel van ons jaarverslag delen we vanuit dat perspectief een greep uit onze resultaten en inspanningen in 2025.

Klik hier en bekijk
de aftermovie van
de 2025!

Klik hier en lees een korte terugblik op de excursies en de minicursus

“ Door goed te begrijpen waar we vandaan komen, kunnen we goed onderbouwd besluiten waar we heen willen

Harderwijk was een perfecte gastlocatie voor het thema van de kennisdag die Gelders Genootschap op 30 oktober 2025 organiseerde. De Hanzestad heeft een rijke geschiedenis én is volop in ontwikkeling. Dat leverde mooie input op voor een mini-cursus Landschap & Stedenbouw en voor inspirerende excursies door de historische binnenstad, de nieuwe woonwijk Waterfront ernaast en langs Post '65-erfgoed. Met zicht op het verleden, kregen de kennisdagbezoekers een verfrissende blik op de toekomst.

Doorbouwen op historische kennis

In de prachtige Catharinakapel gaf historisch geograaf en landschapshistoricus professor doctor Elyze Storms-Smeets van Gelders Genootschap tijdens de kennisdag 2025 een inkijk in eerder en lopend onderzoek naar geschiedenis, landschap en erfgoed. Elyze werd in 2025 geïnstalleerd als bijzonder hoogleraar Gelderse Geschiedenis aan de Radboud Universiteit. Zij focust op Gelderse geschiedenis.

Aan de hand van verschillende voorbeelden maakte Elyze duidelijk hoe historisch onderzoek een prachtige basis is voor oplossingen voor de ruimtelijke en maatschappelijke vraagstukken van nu, zoals klimaatadaptatie, landbouwtransitie, inclusieve participatie, natuurbescherming en stedelijke groei.

Landschapsgeschiedenis geeft inzicht

Neem 'water'. Niet alleen waterveiligheid is een probleem, maar ook droogte. Landschapsgeschiedenis opdiepen uit historische kaarten, veldwerk en de verhalen van mensen over leven met het water, hun eerdere oplossingen, beleving, watergebruik en waterrampen: dat geeft allemaal inzicht in hoe we ons nu kunnen aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering.

Praktijkvoorbeeld: Well

In het Noord-Limburgse Well bijvoorbeeld, leverde dit mooie

samenhangende systeemoplossingen op voor bescherming voor inwoners, natuur en erfgoed tegen hoogwater. "We kunnen leren van het verleden, maar moeten niet kopiëren", onderstreepte Elyze. "Door goed te begrijpen waar we vandaan komen, kunnen we goed onderbouwd besluiten waar we heen willen."

Erfgoed is van iedereen

In haar werk spelen inclusiviteit en 'meerstemmigheid' altijd een belangrijke rol, vertelde Elyze ook. "Erfgoed is van iedereen", vatte zij kort samen. Dat komt ook naar voren bij het onderzoek naar monumentale bomen in Gelderland. Door het verhaal van de herkomst van bijzondere uitheemse bomen in beeld te brengen, krijgt ook de sociale, culturele en koloniale geschiedenis meer betekenis voor meer mensen in Gelderland.

Past forward: leren van het verleden

Onderzoek watersysteem van de toekomst op de zuidelijke Veluwezoom

Bron: pdok

Door te leren hoe onze voorgangers met water omgingen, kunnen we onze leefomgeving weerbaarder maken tegen extreme droogte en plotselinge wateroverlast. Dat blijkt ook uit het onderzoek dat wij voor gemeenten Arnhem en Rheden met H+N+S Landschapsarchitecten doen op de zuidelijke Veluweflank.

Door het watersysteem van de zuidelijke Veluweflank te begrijpen, kunnen we erfgoedkennis inzetten als blauwdruk voor de toekomst. Dat is hard nodig, want een puur 'technologische' benadering is zelden voldoende om het watersysteem toekomstbestendig in te richten als voorbereiding op klimaatverandering. Door continuïteit en verandering in de lange geschiedenis van watergebruik te analyseren, krijgen we nieuwe kennis en een dieper begrip van het historische watergebruik en ontwikkelingen die kunnen bijdragen aan oplossingen voor hedendaagse uitdagingen.

Onze relatie met water is complex en speelt zich af in zowel ruimtelijke als spirituele dimensies, en is belichaamd in materieel en immaterieel erfgoed. Water heeft door de eeuwen het landschap, onze leefomgeving, gevormd. Water was niet alleen belangrijk als drinkwater en voor dagelijkse praktijken als wassen en koken, maar ook voor de voedselvoorziening, militaire verdediging, transport, handel, opwekking van energie, geloofsuitingen, gezondheid en esthetiek.

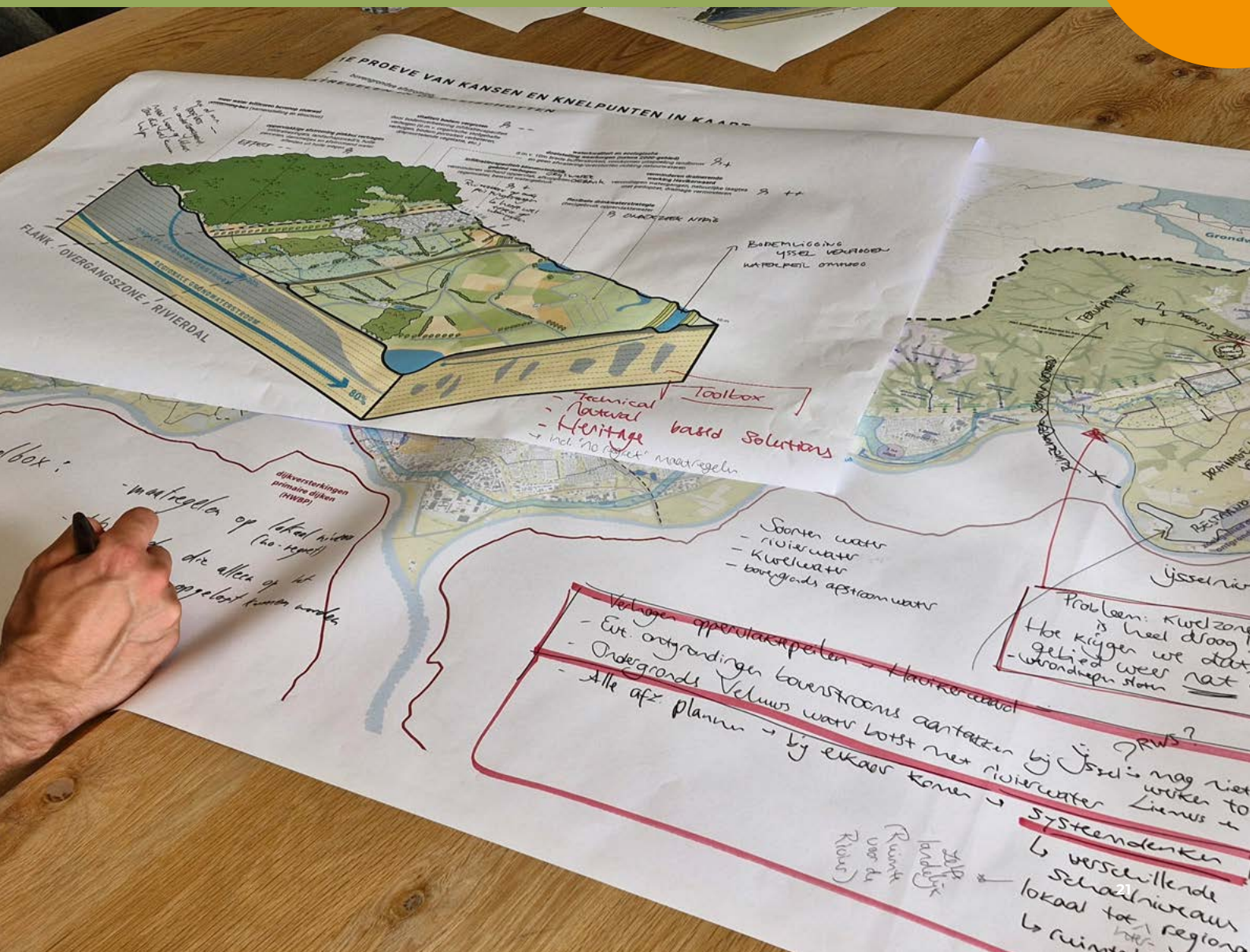
 Klik hier en lees dit artikel over oplossingen voor Well

Door de eeuwen heen is water dus gebruikt en hergebruikt voor tal van doeleinden, waardoor complexe en samenhangende ensembles en systemen zijn ontstaan in het landschap. Zo werd kasteel Middachten strategisch gebouwd nabij een oude rivierarm en een natuurlijke kwelzone, waarbij water werd benut voor zowel de eendenkooi als de sierlijke tuinen.

Op landgoederen als Klarenbeek en Mariëndaal zien we hoe monniken en latere eigenaren sprengbeken en molenvijvers aanlegden om watermolen aan te drijven. Elke watermolen had een molenvijver (wijer), een stuw en oppervlaktewater (zoals beekjes, sloten

en kanalen). Door de stuwen ontstond boven de molen een wijer, die de molen naar het mogelijk maakte de watertoevoer te bepalen.

Op de zuidelijke Veluwezoom definiëerden wij drie unieke deelgebieden met allemaal hun eigen watersysteem: natte dalen, droge dalen en een systeem van kleischotten met kwelzone. Dit geeft nieuwe inzichten, ook voor hoe we tot nieuwe wateroplossingen kunnen komen. Waterproblematiek moeten we op het niveau van de hele zone oplossen, van hoog naar laag en van west naar oost.

Bron: Veenenbos en bosch landschapsarchitecten i.s.m. Martijn Al

Lessen uit ons onderzoek voor gemeenten

1 **Investeer in integrale samenwerking en co-creatie**

Wij werkten als hydrologen, ecologen en landschapshistorici samen en kwamen zo tot een 'stapeling' van oplossingen in technologie, natuur en erfgoed.

2 **Betrek landgoedeigenaren en vrijwilligers**

Zonder sociale samenhang en participatie is het onmogelijk om grootschalige ruimtelijke plannen duurzaam uit te voeren.

3 **Leer van het verleden bij wateruitdagingen van nu**

Door de continuïteit en veranderingen in watergebruik op erfgoedlocaties te analyseren komt kennis op tafel die bijdraagt aan oplossingen voor nu.

4 **Beschouw erfgoedsites als ensembles in een systeem**

Beschouw erfgoedsites als ensembles en kijk breed naar het gehele (water)systeem.

5 **Kijk verder**

Een landschap kan homogeen lijken, maar bestaat in werkelijkheid uit verschillende systemen met veelal unieke deelgebieden.

In 2026 blijven we bezig met het klimaat, erfgoed en omgevingskwaliteit en gaan op zoek naar (meer) inspirerende succesverhalen om van te leren voor de toekomst.

 [Klik hier en lees het artikel](#)

Rijke baronnen en bezitloze paters

Wethouder Martijn Pijnenburg is bestuurslid van onze vereniging. Hij was namens Harderwijk onze gastheer tijdens onze kennisdag. Als historicus dook hij zelf in de lokale geschiedenis en schreef het boek *Rijke baronnen en bezitloze paters – 375 jaar De Essenburgh*.

 Klik hier en lees
het interview
met Martijn

De toekomst van religieus erfgoed

Op 9 oktober 2025 organiseerde SCG een inspirerende bijeenkomst over de toekomst van religieus erfgoed. Met vertegenwoordigers van gemeenten, kerkeigenaren, erfgoedorganisaties en andere betrokkenen keken we naar de uitdagingen én kansen rondom het behoud en de herbestemming van religieus erfgoed in Gelderland.

 [Klik hier en lees het verslag over deze bijeenkomst](#)

Webinars: erfgoed als bouwsteen voor woonoplossingen

Hoe kan erfgoed bijdragen aan oplossingen voor actuele woonvraagstukken? Niet als randvoorwaarde, maar als hulpmiddel om tot betere ruimtelijke keuzes te komen. Leer meer in de nieuwe webinarreeks van Samenwerkingsverband Cultuurhistorie Gelderland en het Steunpunt voor Cultureel Erfgoed Overijssel.

 [Klik hier en lees meer over de webinarreeks in 2026](#)

Pilot participatie

In 2025 deden we mee met het pilotproject Samenspraak, Meerstemmigheid en een Integrale Erfgoedbenadering van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Zo deden we ervaring op met verschillende methoden om met 'participatie' een verdiepende laag toe te voegen bij het bepalen van erfgoedwaarde.

Klik hier en lees
meer over de
pilotresultaten

Erfgoedzorg Post '65 vraagt een andere benadering

Wij houden het erfgoed uit de periode vanaf 1965 graag op de agenda. Helpend daarbij is het onderzoek dat Ingrid Billekens in 2025 deed bij Gelders Genootschap.

Wat blijkt? De Nederlandse erfgoedzorg is traditioneel gericht op behoud van materialen en detailleringen, maar hierdoor ontstaan schadebeelden bij Post '65 objecten. Dat roept nieuwe vragen op over hoe we omgaan met het behoud van kenmerkende (maar dus ook kwetsbare) materialen en detailleringen.

Wat kunnen we aanpassen in werkwijzen en regels? Hoe beschermen we ons Post '65-erfgoed op de lange termijn? Wij gaan aan de slag met een andere benadering en nemen gemeenten daar natuurlijk in mee.

Klik hier en lees het
artikel over het onderzoek
naar belemmeringen in
erfgoedzorg

Afstudeeronderzoek

Inclusiever omgaan met erfgoed Turks-Nederlandse Arnhemmers

Hoe kunnen wij inclusiever omgaan met erfgoed? Met die vraag zijn wij als Gelders Genootschap al langer bezig. Dus kwam het goed uit dat Tom – toen student, nu collega – zijn scriptie schreef over de culturele betekenis van de Arnhemse omgeving voor Turkse-Nederlanders.

De conclusie: verhalen en (zichtbare) herinneringen van Turks-Nederlandse Arnhemmers lijken te verdwijnen, ook in de openbare ruimte. Tom experimenteerde daarom met AI-gegenereerde afbeeldingen om 'identiteit' zichtbaar te maken in de openbare ruimte.

Bron: Tom Pelgrum met behulp van AI

[Klik hier en lees het artikel](#)

Landschappelijke en cultuurhistorische 'onderleggers' voor beleid

In 2025 maakten we voor verschillende gemeenten een 'onderlegger' voor omgevingsbeleid. Als landschappelijke en cultuurhistorische waarden scherp in beeld zijn, kunnen zij een mooie rol spelen in toekomstige ontwikkelingen.

Voor gemeente Heerde brachten we de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten in beeld, in samenhang met bodem, water en klimaat. Daarmee ligt daar een goede basis om nieuwe woningen met oog voor kwaliteit in te passen in bestaande wijken, of om nieuwe

woonomgevingen te maken.

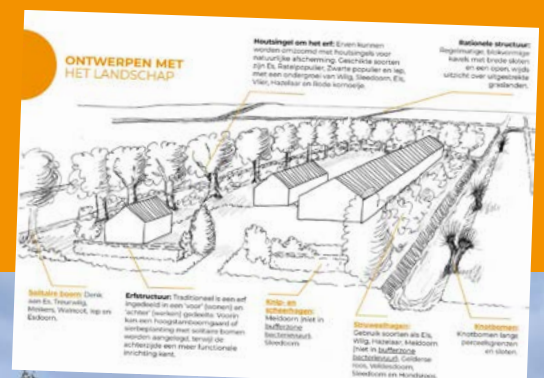
Ook gemeente Buren kan met toekomstig omgevingsbeleid doorbouwen op een cultuurlandschappelijke inventarisatie die we uitvoerden in 2025.

Bij 'kleinere' - maar zeker niet minder belangrijke - ontwikkelingen wordt integraal samenwerken eveneens steeds gebruikelijker. Zo werken we met initiatiefnemers en verschillende experts samen in Q-teams (kwaliteitsteams) in gemeenten Nijkerk en Zutphen.

Mét inwoners en initiatiefnemers ontwikkelen

Het wordt steeds belangrijker om inwoners en initiatiefnemers van ruimtelijke plannen mee te nemen in het 'verhaal' van de omgevingskwaliteit. Voor en met gemeenten Buren en Maasdriel ontwikkelden wij in 2025 een praktisch instrument om ambities te vertalen naar concrete, ruimtelijke ontwikkelingen: landschapsfolders. Die maken beleid heel tastbaar en bieden initiatiefnemers en vergunningverleners kennis en inspiratie.

 Klik hier en lees het artikel over de landschapsfolder

Nieuwe dorpskwaliteitsgidsen Brummen

Bron: Arjan van der Laan

In 2025 ontwikkelden we voor gemeente Brummen een nota omgevingskwaliteit en een serie dorpskwaliteitsgidsen. In deze gidsen staan niet alleen ambities voor de ruimtelijke kwaliteit voor bouwen, maar ook voor landschap en erfgoed. Zo kunnen nieuwe initiatieven in brede zin bijdragen aan een fijne leefomgeving voor Brummenaren.

“

“Wat maakt onze dorpen nou zo mooi? Dat zit in de manier waarop mensen door de eeuwen heen met zorg en aandacht hebben gebouwd. Van grootse landhuizen tot rijtjeswoningen: als je goed kijkt, zie je overal de mooie details. Het zijn zaken waar je je niet altijd bewust van bent, maar onbewust zorgen ze ervoor dat je op je gemak bent. Dat je je thuis voelt in je dorp en in het landschap. Dat gevoel willen we koesteren.

We willen daarom zuinig omgaan met de mooie gebouwen die er zijn. En we willen dat nieuwe woningen en bedrijven ook weer met zorg en aandacht worden gebouwd. Passend bij het karakter van de plek. Zodat ook toekomstige generaties zullen zeggen: ik voel me hier goed, ik woon in een prachtige omgeving.”

wethouder Pouwel Inberg,
Ruimtelijke Ordening

 Klik hier en lees meer over de dorpskwaliteitsgidsen van Brummen

De bekroning van een bestaand gebouw

Hoe maak je een ouder, groot kantoorgebouw geschikt om in te wonen? In de wijk Parijsch Landzicht (ook wel Hoge Prijs) in Culemborg is dat heel goed gelukt. Het resultaat werd een heuse bekroning. Lees wat erbij kwam kijken.

 [Klik hier en lees het artikel](#)

Bron: Cyclomedia

Met respect voor de geschiedenis vernieuwen

ERFTRANSFORMATIE IN DOESBURG

Op tijd samen om tafel: dat leverde in Doesburg een prachtig resultaat op. Tijdens ateliersessies gingen initiatiefnemers, architecten, gemeente en onze adviseurs samen aan de slag om een oud erf aan Koldewij 9 te transformeren, met respect voor de geschiedenis, landschappelijke kwaliteit én wensen van nu.

 [Klik hier en lees het artikel](#)

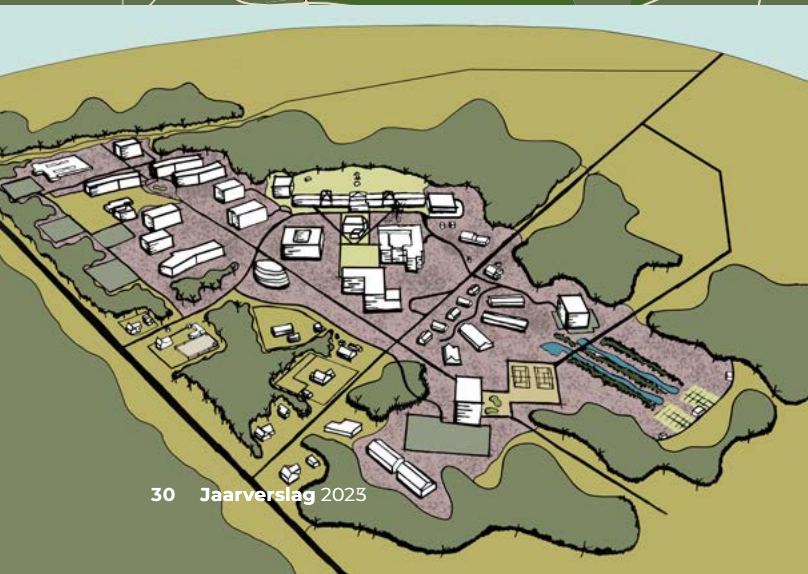

Bron: StudiOdNL

Van sanatorium naar zorgzame (woon)buurt

Bron: wJrck

● EEN TWEEDE JEUGD VOOR DEKKERSWALD

In de bossen tussen Groesbeek en Nijmegen ligt landgoed Dekkerswald. Het voormalige sanatorium voor tuberculoselijders is ontworpen door de Amsterdamse architect Eduard Cuypers. De komende jaren wordt Dekkerswald een inclusieve woonbuurt, waar bewoners samen wonen in een natuurlijke omgeving. Heden en verleden komen hier samen: monumentale en hedendaagse architectuur in een nieuwe stedenbouwkundige en landschappelijke setting. Wij denken met meerdere adviseurs vanuit verschillende invalshoeken mee.

Sinds 2009 wordt gewerkt aan een nieuw toekomstperspectief voor Dekkerswald. Er kwamen nieuwe gebouwen voor wonen en zorg, de kapel werd gemeenschapsruimte, er kwam een theehuis en ook een gemeenschappelijke tuin. Nu volgt 'Wonen op Dekkerswald'. Belangrijke vertrekpunten voor het ontwikkelen van een plan voor 395 nieuwe woningen zijn inclusiviteit, natuur en gemeenschap.

● [Klik hier en lees het artikel](#)

Bron: MIX Architectuur

Cultuurhistorische waarden tijdig 'verankerd' in plannen voor Veldwijk

Waar ooit de geestelijke gezondheidszorg centraal stond op het landgoed Veldwijk in Ermelo, wordt straks gewoond. Wij waren bij alle ontwikkelstadia betrokken en droegen onder meer bij aan de ontwikkel- en toetsingskaders.

Een structuurvisie, een masterplan met ontwikkelstrategie, ruimtelijke kaders en een beeldkwaliteitsplan: die waren de basis voor het toekomstbestendig maken van Veldwijk met verschillende vormen van wonen met ambulante zorg. De gebouwen sluiten aan op de cultuurhistorische waarden van het landschap. Zij vertellen iets over de plek waar zij staan én een eigentijds verhaal.

 [Klik hier
en lees
het artikel](#)

Voormalig Rijnstate Ziekenhuis in Velp wordt nieuw Velpse visitekaartje

● TIJDIG NADENKEN OVER OMGANG MET HISTORISCHE WAARDEN DRAAGT BIJ AAN KWALITEIT VAN EEN MODERNE, DUURZAME WOONWIJK

Het vertrek van Rijnstate Ziekenhuis, bood de kans om in Velp na te denken over een nieuwe invulling van het gebouw en het gebied eromheen. Dat wordt Park Nieuw Velp: een moderne, duurzame woonwijk met achthonderd woningen. Behoud van het iconische ziekenhuis uit de jaren zestig is een belangrijk uitgangspunt van het Masterplan.

De unieke ligging aan de rand van Velp, met vele mooie natuurgebieden en de stad Arnhem dichtbij: Park Nieuw Velp heeft alles om een nieuw visitekaartje van Velp te worden. Daarbij is en wordt gekeken naar verbinding met de historie.

Wij waren vanaf het begin van de planontwikkeling betrokken in het kwaliteitsteam voor stedenbouw en architectuur (Q-team). Samen met gemeente Rheden (waar Velp onder valt), ontwikkelpartijen, SVP stedenbouw en architecten maakten we een Masterplan en een Beeldkwaliteitsplan. Door aan de voorkant goed na te denken over hoe we de geschiedenis van deze plek

mee willen nemen, ontstaat een vernieuwde wijk waarin het voormalige ziekenhuis opnieuw een iconisch gebouw wordt.

Het voormalige ziekenhuis heeft een markante uitstraling en was altijd een duidelijk herkenningspunt in de omgeving. Daarnaast heeft een ziekenhuisplek ook vaak een emotionele historische waarde. Mensen hebben er herinneringen aan. Natuurlijk is het ook duurzaam om het grote, degelijke gebouw een tweede leven te geven. De ontwerper is hierbij bewust hoog gelegd om zo een 'nieuw' markant ijkpunt te creëren voor toekomstige ontwikkelingen in het gehele gebied.

Bron: SVP Architectuur

Klik hier
en lees
het artikel

Buitenplaats Nieuw Vrijland in Oosterbeek

 [Klik hier en lees het artikel](#)

Aan de rand van Oosterbeek, op een stuwwal tussen bos en veld, ligt een plek met geschiedenis én toekomst: landgoed Nieuw Vrijland. Hier ontstaat een eigentijdse woonplek die het verleden eert en volop ruimte biedt voor het leven anno nu. Rust, ruimte, ontmoeting en historie komen samen op een van de mooiste plekken van Oosterbeek.

Het plan voor Nieuw Vrijland is ontwikkeld in nauwe samenwerking tussen gemeente, initiatiefnemer, architecten en adviseurs. Wij waren sparringpartner op het gebied van landschap, stedenbouw, architectuur en duurzaamheid.

Van oud naar nieuw

In 1919 kochten de missionarissen van de Mill Hill-congregatie het landgoed 'Vrijland' en bouwden er een broederhuis. Wat begon als een rustige thuisbasis voor paters, groeide uit tot een kloostercomplex met een karakteristiek ensemble van gebouwen: Oud Vrijland. Ruim een eeuw later verandert de functie

van het terrein. De missionarissen hebben steeds minder ruimte nodig, en daarmee ontstaat er ruimte voor een nieuwe toekomst: een levendige woonomgeving voor senioren, waarin landschap, historie en eigentijds wonen samenkomen.

Start: historisch onderzoek

De ligging tussen bos en open veld vormt het uitgangspunt voor de ruimtelijke opzet. Historisch onderzoek naar de ontwikkeling van het terrein vormde de basis voor de structuur: vrijstaande woongebouwen die zich voegen in het landschap. Verleden, landschap en toekomstgericht wonen komen prachtig samen.

Harderwijk maakt werk van cultureel erfgoed in de historische haven(s)

 [Klik hier en lees het artikel](#)

Historische schepen in de havens van Harderwijk versterken de aantrekkelijke uitstraling en het historisch karakter van de gemeente. Maar wat is een historisch schip? En wanneer draagt het bij aan de kwaliteit van de historische havens? Een ruimtelijk kwaliteitsplan geeft richting voor de beoordeling van ligplaatsvergunningen.

Wordt zo'n vergunning aangevraagd, dan beoordeelt een onafhankelijk expert de cultuurhistorische waarde en staat van onderhoud van een schip en maakt een scheepsonderhoud adviesrapport. Dat is achtergrondinformatie voor de Commissie Omgevingskwaliteit – waarin wij ook zitting hebben – die de beeldkwaliteit beoordeelt.

Ontwikkelingsstudie: wat kan er wél in een historisch pand?

Veldwerk, literatuur- en archiefonderzoek: daarmee brachten wij de bewogen geschiedenis van een adellijk huis bij Vorden in beeld. De huidige eigenaren willen dit nu een duurzame toekomst geven en er eigentijds wonen. Mét respect voor de aanwezige waarden.

Daarom volgde op het bouwhistorisch onderzoek uit 2024, in 2025 een ontwikkelingsstudie. Hierin hebben we transformatiemogelijkheden voor de ontwikkeling van het totale complex op een rij gezet. Dat gaf de bewoners inzicht in de 'aanraakbaarheid' van hun gebouw: wat kan er wél?

Inwoners Zevenaar denken mee over erfgoedbeleid

Gemeente Zevenaar actualiseert het erfgoedbeleid. Wat leeft er bij bewoners, monumenteigenaren en 'belanghebbenden bij erfgoed'? Daarvoor is in samenwerking met Erfgoed Gelderland een uitgebreid participatietraject ontworpen. Tijdens verschillende gespreksrondes verkenden we met inwoners welke thema's en verhalen een plek verdienen in het erfgoedbeleid. De opbrengst gaat mee in het geactualiseerde beleid, dat inmiddels klaar is.

Bron: Lilian Werdmüller

Studiereis Wuppertal

● VERANDERING IS DE ENIGE CONSTATE

In september 2025 gingen medewerkers en het bestuur van Gelders Genootschap samen op studiereis naar Wuppertal. Het thema: 'Verandering is de enige constante'. In Wuppertal en omgeving hebben we ervaren hoe verleden, heden en toekomst overal tegelijk aanwezig zijn.

 [Klik hier en lees het artikel](#)

ISO

Wij zijn al ruim twintig jaar ISO-gecertificeerd. Voor ons waardevol, omdat we zo borgen en laten zien dat wij volgens duidelijke en vaste procedures werken en de tevredenheid van onze leden en andere relaties monitoren. Bureau KIWA toetst jaarlijks of wij ook volgens de ISO-normen (9001/2015) en afgesproken procedures werken. Zo blijven we onszelf scherp houden en werken permanent aan verbetering van onze dienstverlening.

Ondernemingsraad

In 2024 vroeg de Ondernemingsraad (OR) aandacht voor het actualiseren van de cao. De directie koos in 2025 in plaats van een cao voor een arbeidsvoorwaardenregeling (AVR), die door een extern bureau is opgesteld en waarover directie en medewerkers hebben overlegd.

In 2026 worden de puntjes op de i gezet en zijn we met onze arbeidsvoorwaarden helemaal bij de tijd. Zo is een nieuw onderdeel een individueel keuzebudget, dat medewerkers meer keuzevrijheid geeft. De AVR gaat op 1 juli 2026 in.

De OR is als adviseur en sparringpartner ook betrokken bij het verkennen van samenwerking met andere Gelderse erfgoedpartner in de Gelderse Erfgoed Alliantie (GEA). Dit proces vraagt de nodige zorgvuldigheid en hoe deze samenwerking eruit gaat zien, wordt eind 2026 duidelijk.

Samenstelling commissies en kwaliteitsteams in 2025

De meeste gemeentes werken al jaren met brede, integrale adviescommissies voor omgevingskwaliteit.

 [Klik hier en bekijk de samenstelling van de commissies in 2025 op onze website](#)

Bestuur en organisatie

Vereniging

Gelders Genootschap is een vereniging van 52 gemeenten in Gelderland, twee in Limburg, een in Flevoland en een in Noord-Brabant. Via de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV) hebben onze leden zeggenschap over onze koers en ons financieel beleid. Natuurlijk gaan we tijdens zo'n ALV ook breder met elkaar in gesprek over actuele ontwikkelingen.

 [Klik hier en lees meer over onze vereniging](#)

Jaarlijkse ALV

Op 27 juni 2025 was de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV) in het Schip van Blauw in Wageningen. Met onze leden stonden we stil bij het afgelopen jaar, bespraken bestuurszaken en namen een aantal formele bestuursbesluiten. Directeur van de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit Mariëlle Hoefsloot gaf een inspirerende lezing over de staat van de omgevingskwaliteit in Nederland.

 [Klik hier en lees een terugblik op de ALV](#)

Bestuur

Bestuur

Eind 2025 bestond ons bestuur uit:

- **Jan Markink** (voorzitter)
- **Peter Messerschmidt** (Stedendriehoek)
- **Jacoline Harman** (FruitDelta/Rivierenland)
- **Anton Stapelkamp** (Achterhoek)
- **Floor Vermeulen** (Foodvalley)
- **Martijn Pijnenburg** (EHZ en Putten)
- **Patricia Hoytink-Roubos**
(Groene Metropoolregio, Arnhem Nijmegen)

Bestuurswijzigingen in 2025

Peter Messerschmidt (wethouder in Apeldoorn) en Floor Vermeulen (burgemeester van Wageningen) werden in 2025 herbenoemd voor een tweede termijn van drie jaar. We namen afscheid van Ingrid Lambregts, wethouder in Doetinchem en verwelkomden twee nieuwe bestuursleden: Jacoline Hartman (wethouder in West Betuwe) en Anton Stapelkamp (burgemeester van Aalten).

Bureau

Namens de vereniging adviseren en ondersteunen 38 medewerkers van het bureau van het Gelders Genootschap zijn leden.

 Klik hier en maak kennis met onze medewerkers

Op de bestuurlijke agenda in 2025

In 2025 besprak het bestuur onder meer de jaarcijfers, de voorbereiding van de Algemene Ledenvergadering, het nieuwe functiehuis, verdienmodellen, huisvesting, bestuurswijzigingen en diverse actuele ontwikkelingen en projecten.

Leden Gelders Genootschap

Aalten Apeldoorn Arnhem Barneveld Berg en Dal Berkelland Beuningen
Bronckhorst Brummen Buren Culemborg Doesburg Doetinchem Druten
Duiven Ede Elburg Epe Ermelo Gennep Harderwijk Hattem Heerde Heumen
Lingewaard Lochem Maasdriel Montferland Mook en Middelaar
Neder-Betuwe Nijkerk Nijmegen Nunspeet Oldebroek Oost Gelre Oss Oude
IJsselstreek Overbetuwe Putten Renkum Rheden Rozendaal Scherpenzeel
Tiel Voorst Wageningen West Betuwe West Maas en Waal Westervoort
Wijchen Winterswijk Zaltbommel Zevenaar Zeewolde Zutphen